

Het huisraad van het kasteel

De openbare verkoop in 1687¹

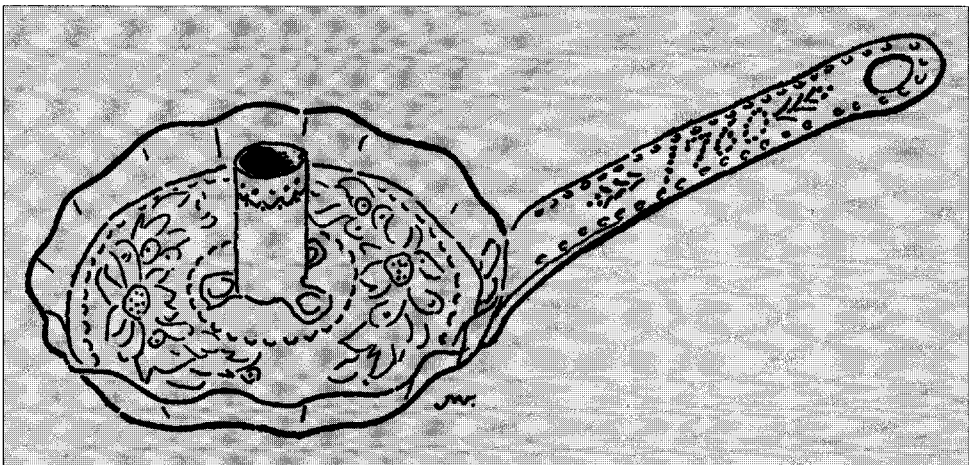
door Emile Haanen

Het kasteel van Weert was, totdat het in 1702 als gevolg van bombardementen gedeeltelijk uitbrandde, het belangrijkste en het grootste woongebouw in Weert. Documenten die ons duidelijke informatie kunnen geven over de indeling en de wijze van bewoning van het kasteel, ontbreken. Wel kunnen we thans op grond van een gevonden inventaris² en een verkooplijst³ aangeven welke meubelen en welk huisraad in ieder geval in het kasteel op het eind van de zeventiende eeuw aanwezig waren. Slechts zeer globaal kan aangeduid worden welke vertrekken er waren en welke meubelen er zich in bevonden. Persoonlijke eigendommen, zoals kleding en sieraden zal men tevergeefs aantreffen. Ook zilveren en gouden gebruiksvoorwerpen, boeken, koetsen, dranken en voedselvoorraden ontbreken.

Het kasteel was immers al sedert het eind van de zestiende eeuw geen residentie meer. Er was veelal een garnizoen gelegerd en een deel bewoonde de rentmeester.

Op 3 juni 1686 overleed te Pamplona Ernest Alexander Dominique Croy-Chimay-d'Arenberg, prins van Chimay en van het Heilige Roomse Rijk. De prins was behalve vice-koning van Navarra ook heer van Weert, Nederweert en Wessem en in deze laatste functie eigenaar van het Weerter kasteel en de inboedel. Zijn erfenis werd inzet van een decennialange procedure waarover elders in dit jaarboek meer te lezen is. Tot deze nalatenschap behoorden ook omvangrijke schulden, die de crediteuren graag betaald zagen. Daarom werd door de Grote Raad van Mechelen beslag gelegd op zijn goederen om een deel daarvan te verkopen.

Om dat te bewerkstelligen gaf de raad op 20 mei 1687 opdracht aan de secretaris van de stad en de heerlijkheid Weert om de kasteelboedel, beschreven in de oude inventarislijst van 29 juli 1683, te veilen. De opbrengst diende secretaris Bernard Frencken bij de griffie van de Grote Raad te deponeren. Volgens de veilingvoorwaarden moesten de kopers binnen één maand betalen, voldoende borg stellen en hun gegoedheid kunnen tonen. Bij wanbetaling kon de koopsom, verhoogd met de executiekosten, direct geïnd

Kaarsenpan (voorbeeld 1).

worden. Kopers konden hun eventuele vorderingen op de prins niet compenseren. Zij dienden zich in dat geval tot Mechelen te wenden.

Secretaris Frencken liet de veiling van het bordes van het stadhuis afkondigen en verder nog op acht plaatsen aanplakken.

De tekst luidde als volgt:

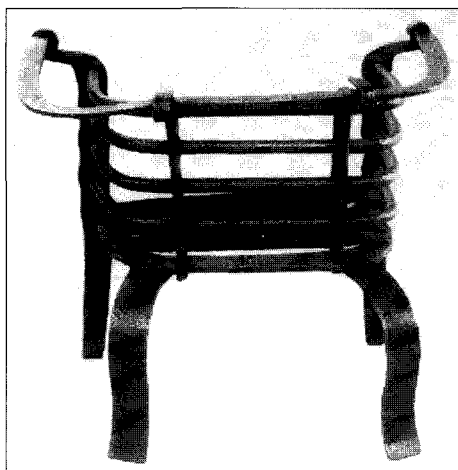
Men condigt hiermede aen een ieder dat den onderschr volgens commissie aen hem gegeven door den heer Van Harlingen, secretaris des coninckx in sijne Grootte Raede tot Mechelen uyt crachte van authorisatie van den selve raede op den negenden dag deser maent July, wesende aenstaende woensdag, des namiddag ten twee uren op den casteele alhier publicquelijk op de conditien alsdan voor te lesen aen den meestbiedende zal vercopen aldehande scoone meubelen ende huysraet, aldaer volgens inventaris bevonden en achtergelaeten bij sijne excellentie mijnen genadige heere den prince van Chimay, viceroy van Navarre hooghloftelijk memorie actum Weerd den 5 July 1687.

*D'een seghet d'anderen voorts
B. Frencken, secretaris*

Bijgevolg werden de goederen op 9 juli 1687 bij opbod verkocht en wel in tegenwoordigheid van de schepenen Perebooms en Van Breugel. De verkooplijst wordt hier in de oorspronkelijke volgorde afgedrukt. Indien nodig wordt de betekenis van het verkochte voorwerp aangegeven. De tekst is dan tussen haakjes geplaatst. Voorzover mogelijk wordt op basis van de gegevens in de inventaris van 1683 vermeld in welk vertrek een bepaald meubelstuk is aangetroffen.

De gehanteerde rekeneenheid was de Weerter gulden. Een gulden(g) is 20 stuiver(st). Een stuiver is vier oord(o).

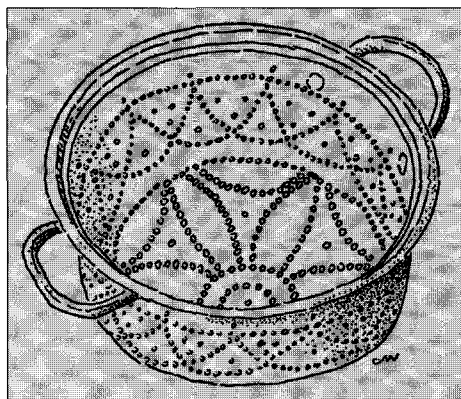
voorwerpen	koper	g	st	o
twee wijnroemers en een gebroken fluit (smal naar de voet toelopend drinkglas) met nog een gebroken kop	intendant Rigault namens de prinses-douairière van Chimay ⁴	0	3	2
een tinnen bedpan of bekken	Jacob Meerts huisvrouw	2	1	0
vier blikken (geplet vertind plaatijzer) luchters	de huisvrouw van De Haes ⁵ van Nederweert	2	7	2
twee tinnen luchters	Nicolaes Blommaerts	2	3	0
drie kleine tinnen luchters	De Haes voornoemd	2	12	0
een kleine tinnen beker	Willem Keuten	0	10	2
drie tinnen zoutvaten	Hendrik Meijsbergh	1	12	0
een grote tinnen pot	de heer Rigault	4	10	0
vier tafelmessen	Nicolaes Portemans	0	11	0
een bierpot	Nicolaes Portemans	0	10	0
vier ijzeren spitten	de heer Rigault	1	16	0
twee ijzeren spitten	Louis Blommaerts (of Bloemarts)	1	2	0

een grote ijzeren pot in de keuken
 een ijzeren koekenpan
 een grote ijzeren koekenpan
 een ijzeren rooster
 een ijzeren rooster
 een vuurijzer (voorbeeld 2)
 een ijzeren gebroken chauffoir (kookkomfoor)
 een ijzeren nieuw chauffoir
 twee ijzeren spithalen (getakt ijzer of ketting,
 waaraan het spit hing)
 een grote ijzeren tang
 een grote koperen pot of marmiet met deksel
 een klein koperen potje of marmiet met deksel
 een klein koperen potje of marmiet
 twee koperen luchters
 een koperen taartpan (voorbeeld 5)
 een koperen taartpan
 een klein koperen taartpannetje
 drie koperen taartpannetjes met ijzeren stelen
 twee koperen pannen met ijzeren stelen
 een grote koperen mortier (vijzel) met stampers
 een koperen mortier met stampers

Vuurijzer (voorbeeld 2).

niet verkocht	pro memorie
Jacob Meerts huisvrouw	0 - 15 - 1
Nicolaas Portemans	1 - 10 - 0
de heer gouverneur Montigny	1 - 7 - 0
Johannes Mack	1 - 17 - 0
Louis Blommaerts	1 - 16 - 2
procureur Cans	0 - 15 - 0
De Haes voornoemd	2 - 5 - 0
De Haes voornoemd	2 - 10 - 0
schepen Cornelis van Breugel	1 - 15 - 0
Jan Heijligers	6 - 10 - 0
Willem Keuten	1 - 9 - 0
Hans Velten de jonge	1 - 2 - 2
Nicolaes Portemans	1 - 16 - 0
procureur Bree	5 - 0 - 0
Nicolaes Blommaerts	2 - 12 - 0
secretaris Frencken	1 - 10 - 0
Louis Blommaerts	1 - 12 - 0
procureur Cans	3 - 1 - 0
Nicolaes Blommaerts	6 - 1 - 0
Teunis Intiens van Mares (Maarheeze)	14 - 7 - 0

een hang- en koperen blaker (hanglamp)
 twee koperen handblakers (kaarsenpan) (voorbeeld 1)
 een koperen doorslag (vergiel) (voorbeeld 3)
 een koperen ketel met sceel (deksel)
 een koperen ketel
 twee ijzeren snuiters (voor kaarsen) en een rasp
 (voorbeeld 4)
 tien gleiswerk (verglaasd aardewerk) schotels
 een vleesmes

Vergiel (voorbeeld 3).

Jan Lupens	1 - 5 - 0
procureur Bree	2 - 1 - 1
Nicolaes Blommaerts	4 - 5 - 0
Nicolaes Blommaerts	1 - 15 - 0
Hans Velten de jonge	2 - 6 - 0
jo(nke)r Adriaen Roy	0 - 6 - 0
schepen Zibertus Peirebooms	1 - 16 - 0
De Haes voormoemd	1 - 17 - 0

In de stove⁶ van het kasteel:

een tapisserie (wandtapijt) van verguld leer	Joannes Mack namens mijnheer Costerius ⁷	48 - 0 - 0
een ronde tafel	schepen Zibertus Peirebooms deponst (in bewaring gegeven) aan intendant Rigault	3 - 10 - 0
drie oude zetelstoelen en drie oude taborets (voetbankjes)	burgemeester Van Sittart	6 - 5 - 0
een klauwensingel (klavecimbel) met voet	intendant Rigault voor 18½ pattacon	74 - 0 - 0
een aardkloot of globe terrestre	procureur Bree	36 - 0 - 0

In een andere kamer:

een tapijt met verticale ketting bewerkt	de heer Rigault voor 140 pattacon	560 - 0 - 0
een ledikant met een grauwwit lakenbehangsel	burgemeester Van Sittart	21 - 0 - 0
een tafel met fijn kleed van grauwwit laken met twee zetelstoelen van hetzelfde	de heer Rigault	5 - 0 - 0
een tafel met katoenen tafelkleed	de heer gouverneur Montigny	4 - 11 - 0

een rood scherm (vuurscherm)	De Haes voornoemd	26 - 0 - 0
acht Spaanse leren stoelen en twee met tapijt bekleed	burgemeester Michiel Loijen	36 - 5 - 0
een paar koperen brandijzers	de heer Rigault	18 - 0 - 0

In een bovenkamer:

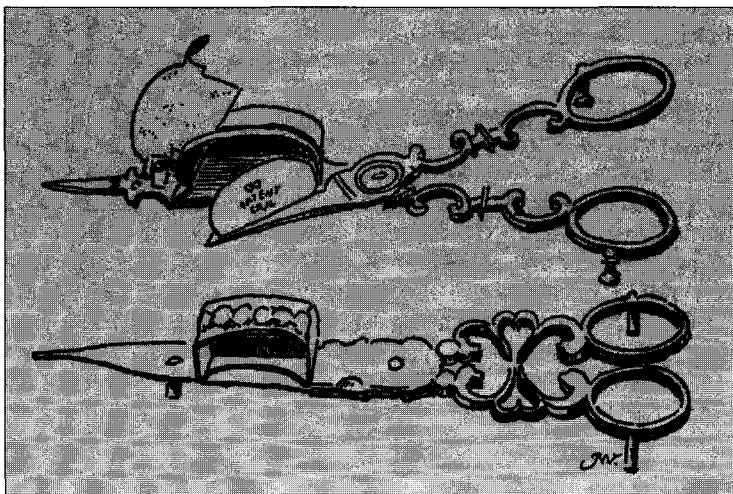
twee kleine koperen vuurijzers	de heer Rigault	6 - 15 - 0
drie oude zetelstoelen en vier andere taborets	Louff Blommaerts	8 - 5 - 0

In de grote zaal beneden:

een lange uittrekbare tafel	de heer Rigault	12 - 5 - 0
twee tafels	Pieter Bullens overgelaten aan Christoffel Vos	6 - 0 - 0

De ledikanten bevonden zich, behalve een in de reeds genoemde bovenkamer, in de volgende ruimten: een kleine kamer gelegen bij de eerder genoemde andere kamer, een kleine kamer gelegen bij de reeds genoemde bovenkamer, een andere bovenkamer, een kamer en een kleine kamer.

een ledikantje	Nijs van Hamont	6 - 0 - 1
een ledikantje	Sijcken van der Linden	5 - 0 - 0
een ledikantje	La Fontaine (waarschijnlijk Johannes Maes)	2 - 0 - 0
een ledikant	meesterse Charlotte	8 - 5 - 0
een klein tafeltje	schepen Peerbooms	1 - 19 - 0
een ledikant	de heer Rigault	4 - 5 - 0
een ledikant	de heer Rigault	9 - 5 - 0
vier slechte matrassen met hoofdpeluw, een slecht taboret en een slechte sarge (deken)	Willen Dix van Tungalroy	4 - 0 - 0

*Kaarsensnuiters
(voorbeeld 4).*

een slechte serviette pers (linnenpers) (voorbeeld 6)	de heer Rigault	1 - 10 - 0
een geel sarge	Pauwels Peeters	3 - 6 - 0
een wit sarge	Jan Huycke	1 - 6 - 0
een groen sarge	de heer Rigault	3 - 12 - 0
een groen sarge	Andries Daniels	5 - 0 - 0
een hoge kast (in de grote zaal beneden)	Claes Portemans	7 - 0 - 0
een matras (met stro, paardenhaar of zeegras gevuld) met hoofdpeluw	de heer Rigault	3 - 2 - 0
een matras met hoofdpeluw	de heer Rigault	10 - 0 - 0
een matras zonder hoofdpeluw	de heer Rigault	3 - 0 - 0
een gestreept bed (met veren of dons gevuld) met hoofdpeluw	de heer Rigault voor 28½ pattacon	114 - 0 - 0

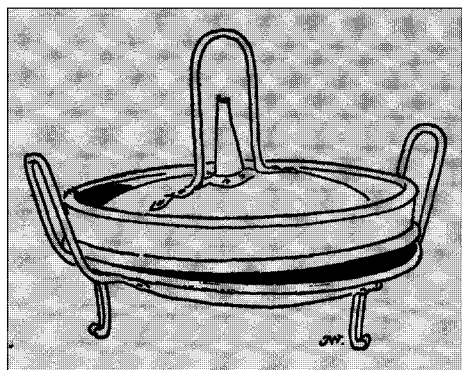
In de kapel:

twee ampullen met schoteltje met een schel	De Haes voornoemd deponst aan de heer Rigault	1 - 11 - 0
twee kleine schutsels (windschermen) van lijnwaad	gouverneur Montigny	2 - 5 - 0
een klein lieve vrouwe schilderijtje	de heer Rigault	2 - 3 - 0

Een aantal goederen dat inmiddels verdwenen was, zoals een tinnen kandelaartje, een tinnen beker en twee messen, konden uiteraard niet verkocht worden. Verder waren er nog drie aarden potten niet te vinden en er waren nog een aantal onverkoopbare glazen en koppen, omdat de meeste gebroken waren. De inventaris dateerde immers van 1683. Ook de crucifix, de houten kandelaren en twee schilderijtjes in de kapel werden niet geveild, niet alleen omdat ze weinig waarde hadden - geschat op 2 gulden - maar ook uit consideratie voor het altaar Gods. Over de drie misboeken, die in de inventaris voorkomden, wordt niet gesproken.

Samenvattend zien we, dat het huisraad bestond uit haardgerei, zitmeubelen, slaapmeubelen, kookgerei en verlichting.

Uit de aard van de verkochte zaken kunnen we vervolgens concluderen, dat het kasteel niet luxueus was ingericht. Dit huisraad is te vergelijken met de inrichting van een patriciërshuis. Opvallend is het grotendeels ontbreken van serviesgoed, bergmeubelen en schilderijen.

Taartpan (voorbeeld 5).

Als we de lijst van kopers bekijken, dan is het duidelijk dat het overgrote deel tot de gegoeden behoort.

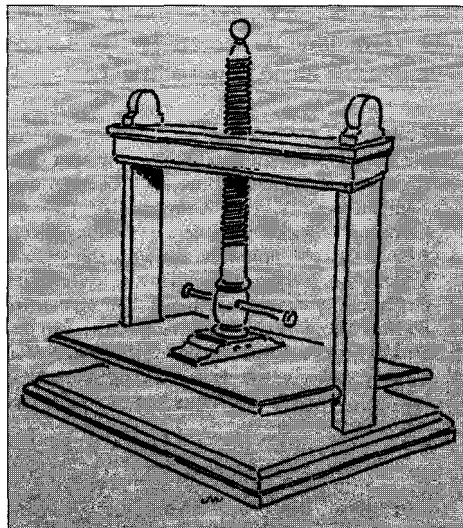
Er werden 78 nummers geveild. De prinses-douairière liet de duurste en een aantal van de duurdere goederen, bestaande uit 18 nummers of bijna 25%, door haar intendant terugkopen. Zij besteedde daar-

voor een bedrag van 828 gulden 7 stuiver 2 oord oftewel ruim 70 % van de totale opbrengst, want in totaal werd er voor een bedrag van 1169 gulden 16 stuiver en 3 oord Weerter koers verkocht.

Van dit totale bedrag werden de gemaakte kosten ad 76 - 4 - 3 afgetrokken, zodat nog een bedrag resteerde van 1093 gulden 12 stuiver. De kosten bestonden uit 5% courtage, het schrijven van de voorwaarden en de verkooplĳst, het schrijven, afroepen en aanplakken van de affiches, het uit elkaar halen en in elkaar zetten van de ledikanten ten behoeve van de verkoop en het presentiegeld voor de twee schepenen.

Rekende men in Weerter patakon en schelling dan was de opbrengst 273 patakon, 3 schelling en 2 stuiver.

Een patakon staat voor 4 gulden of 8 schelling; 1 gulden is dan 2 schelling en 1 schelling is gelijk aan 10 stuiver.

Linnenpers (voorbeeld 6).

Na de verkoop vond men nog ijzerwaren, waarvan de waarde werd geschat op 6 schelling of 3 gulden. De heer Rigault kocht ze terug.

De ijzerwaren bestonden uit twee schuimspanen met ijzeren steel, twee koperen lepels met ijzeren steel en twee ijzeren braadpannen.

Voor diverse rechten en portokosten bracht de secretaris nog 3 schelling in mindering, zodat uiteindelijk naar Mechelen de somma van 273 patakon 5 schelling en 2 stuiver Weerts ging.

Een speciale aantekening op de verkooplĳst is gemaakt voor die stukken die in Weert - volgens de secretaris - als erfmeubelen aangemerkt werden.

Wat onder erfmeubelen nu precies verstaan moet worden, is niet duidelijk. Blijkbaar zijn het roerende zaken, die bij een 'normale' openbare verkoop niet verkoopbaar zijn, omdat zij geacht worden ofwel tot de persoonlijke boedel van de schuldenaar ofwel tot het persoonlijk eigendom van zijn echtgenote te behoren.

Omdat deze goederen voorkwamen op de inventaris en deze lijst als verkooplĳst gehanteerd mocht worden, gingen de erfmeubelen toch onder de hamer.

Er waren enkele erfmeubelen, die getekend waren met roos en kroon. Daartoe behoorden de tinnen bedpan, de drie kleine kandelaartjes, de tinnen beker en twee zoutvaatjes. De andere erfmeubelen waren de twee koperen of metalen kandelaars en het gestreepte bed met de hoofdeluw. De totale opbrengst van deze erfmeubelen werd - zekerheids-halve - nog eens apart vermeld.

Niet verkocht werden een tweetal zaken die als nagelvast beschouwd werden. Daaronder viel het klokje of de grote bel in de toren. Op het restant van deze toren werd later huize Scheijmans gebouwd. De tweede nagelvaste zaak was de oude troon. In de Franstalige inventaris wordt echter het woord daï's gebruikt, wat troonhemel of baldakijn betekent. Deze oude troonhemel bevond zich volgens de inventaris in de stove van het kasteel. Niet uitgesloten mag worden, dat onder deze troonhemel ooit de graven van Horn zetelden.

Beide goederen maakten sedert onheuglijke tijden een vast onderdeel uit van het kasteel, zo meldde de secretaris. Tot verkoop zou hij pas overgaan, indien de Grote Raad hem daartoe alsnog opdracht gaf.

Noten:

1. Dit artikel kwam tot stand onder auspiciën van de Stichting Historisch Onderzoek Weert.
2. Algemeen Rijksarchief Brussel (ARAB). Archief Grote Raad van Mechelen (GrRvM), processen van aanzienlijke families, reeks A, inv.nr. 347. Philippe-Louis d'Alsace, puis sa veuve Anne Verryken - Marie de Cardenas, princesse douairière de Chimay et consorts. Maison mortuaire du prince de Chimay, 1669 - 1689.
3. ARAB. GrRvM, processen van aanzienlijke families, reeks A, inv.nr. 382. Albert-Joseph comte d'Arberg de Vallengin et Jacques d'Ennetières et le comte de Frézin, opposants - Marie de Cardenas, douairière d'Ernest de Chimay et Arnould Costerius. Maison mortuaire de vice-roi de Navarre; Weert etc. 1687 - 1691.
4. Dit was Maria de Cardenas, de weduwe van de overleden prins.
5. De Haes was scholtis van de heerlijkheid Nederweert.
6. De stove was een van de meest aangename vertrekken in een kasteel, omdat zij verwarmd werd.
7. Johan Costerius was scholtis van de stad en heerlijkheid Weert en rentmeester van Weert, Nederweert en Wessem.